

Het onbenut arbeidsaanbod en hun arbeidsverleden

Johan van der Valk

Bijna 700 duizend mensen wilden in 2002 betaald werk van twaalf uur in de week of meer. Deze groep mensen is vrij heterogeen als het gaat om hun arbeidsverleden. Zo hadden ongeveer 135 duizend minder dan een jaar geleden nog gewerkt. Ruim 100 duizend mensen waren langer onvrijwillig zonder werk. Daarnaast waren er 160 duizend scholieren en schoolverlaters en 145 duizend herintreders die betaald werk wilden. Ook wilden circa 70 duizend arbeidsongeschikten (weer) werken. Deze mensen zochten niet allemaal even actief naar werk. Vooral mensen met recente werkervaring waren actief op zoek naar werk. Twee derde van hen behoorde tot de werkloze beroepsbevolking. Herintreders en arbeidsongeschikten gaven relatief vaak aan dat zij niet op korte termijn konden beginnen, waardoor zij niet tot de werkloze beroepsbevolking gerekend worden.

1. Inleiding

Het CBS publiceert diverse indicatoren van het onbenut arbeidsaanbod. In de benadering van werkloosheid kunnen namelijk verschillende invalshoeken gekozen worden. Voor budgettaire consequenties van werkloosheid zijn de werkloosheidsuitkeringen van belang. Gaat het om het bereiken van specifieke doelgroepen bij de bestrijding van werkloosheid dan komt men uit bij mensen die ingeschreven staan bij een Centrum voor Werk en Inkomen (CWI). Echter, vanuit een arbeidsmarktperspectief gaat vaak de voorkeur uit naar de mensen die op de arbeidsmarkt daadwerkelijk

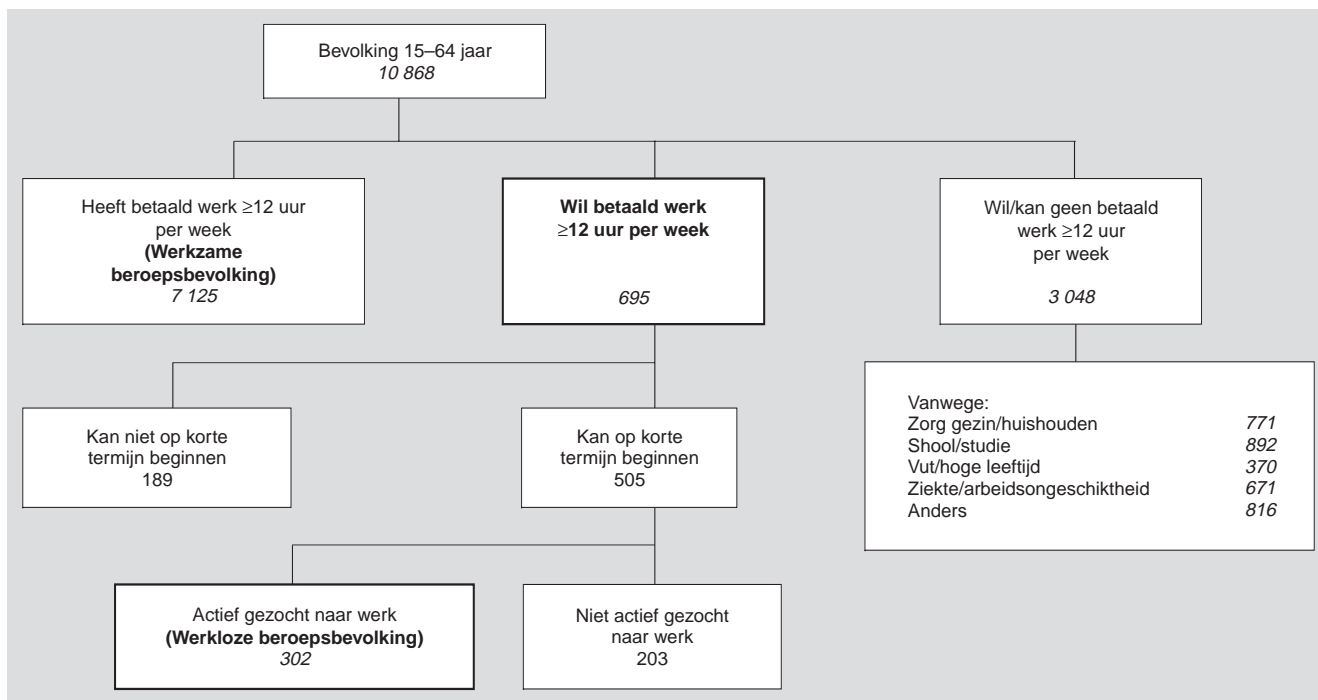
werk zoeken. Als men geïnteresseerd is in het totale potentiële aanbod of in volledige werkgelegenheid dan kan men uitgaan van alle mensen die betaald werk willen hebben. Deze laatste groep – de mensen die betaald werk willen hebben – staat centraal in dit artikel. Beschreven wordt uit welke categorieën dit zogenoemde onbenut arbeidsaanbod bestaat, welke afstand deze mensen tot de arbeidsmarkt hebben en hoe hun arbeidsverleden eruit ziet.

2. Onbenut arbeidsaanbod: meer dan alleen werklozen

Het grootste deel van de 15–64-jarigen heeft een betaalde baan van twaalf uur of meer per week. Toch is er ook een grote groep mensen die niet werkt. In 2002 waren er bijna 4 miljoen mensen van 15–64 jaar die geen baan hadden van twaalf uur of meer per week. Ruim driekwart van deze mensen wil of kan niet werken om verschillende redenen. Zo gaven ruim 700 duizend mensen aan dat zij geen betaald werk wilden vanwege de zorg voor gezin of huishouden. Bijna 900 duizend mensen wilden geen baan omdat zij bezig zijn met een opleiding of studie. Voor ruim 600 duizend mensen was ziekte of arbeidsongeschiktheid de belangrijkste reden om niet te kunnen of willen werken. Daarnaast waren er in 2002 nog zo'n 370 duizend vutters en (vroeg)gepensioneerden die geen betaalde baan meer wilden.

Van alle mensen die in 2002 geen baan hadden van twaalf uur of meer per week, wilden bijna 700 duizend mensen

Schema 1. Benut en onbenut arbeidsaanbod (x 1 000), 2002

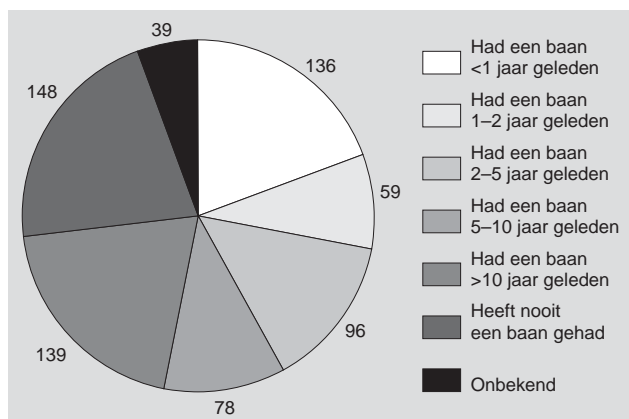
wel twaalf uur of meer per week werken. Zij worden gerekend tot het onbenut arbeidsaanbod. De werkloze beroepsbevolking maakt daar deel van uit. De werkloze beroepsbevolking zijn mensen die de afgelopen vier weken hebben gezocht naar werk en binnen twee weken kunnen beginnen in een baan. In 2002 waren er 302 duizend werklozen. Het onbenut arbeidsaanbod bestaat daarnaast uit mensen die aangeven op korte termijn te kunnen beginnen in een baan, maar in de afgelopen vier weken niet hebben gezocht en uit mensen die niet op kort termijn kunnen beginnen met werken. Beide groepen bestonden in 2002 uit ongeveer 200 duizend personen.

3. Arbeidsverleden onbenut arbeidsaanbod

Mensen die werk willen, hebben verschillende achtergronden van waaruit zij zich op de arbeidsmarkt begeven. Het gaat deels om mensen die voor het eerst actief zijn op de arbeidsmarkt. Daarnaast zijn er ook mensen die in het recente of minder recente verleden een betaalde baan hebben gehad.

In 2002 gaven 150 duizend mensen die deel uit maken van het onbenut arbeidsaanbod aan dat zij nog nooit een substantiële baan hebben gehad. Een substantiële baan is een baan van twaalf uur of meer per week die langer dan een jaar geduurd heeft. Er waren 136 duizend mensen in het onbenut arbeidsaanbod korter dan een jaar zonder werk. Zo'n 150 duizend mensen hadden tussen één en vijf jaar geleden nog gewerkt en zo'n 80 duizend tussen de vijf en tien jaar geleden. Bijna 140 duizend mensen hebben meer dan tien jaar niet gewerkt. Een vrij groot deel van de mensen met werkervaring heeft dus geen recent arbeidsverleden.

1. Arbeidsverleden onbenut arbeidsaanbod, 2002, duizendtallen

Binnen het onbenut arbeidsaanbod kunnen de mensen zonder recente werkervaring in een aantal groepen worden onderscheiden. De grootste groep zijn de scholieren, studenten die een bijbaantje zoeken en schoolverlaters op zoek naar hun eerste baan: 158 duizend in 2002. De herintreders zijn de tweede grootste groep in het onbenut arbeidsaanbod. In 2002 waren er 145 duizend mensen – voornamelijk vrouwen – die na twee jaar of langer geleden gestopt te zijn met werken vanwege de zorg voor gezin of

huishouden, weer op zoek zijn naar een betaalde baan. Ten derde wordt de groep 'voorheen werkzaam' onderscheiden; dat zijn mensen die tussen de één en twee jaar geleden gestopt zijn met werken en mensen die langer dan twee jaar geleden hun vorige baan verloren hebben vanwege bezuinigingen of een arbeidsconflict. Het ging hierbij om bijna 110 duizend personen. Ruim 70 duizend mensen die met hun vorige baan gestopt zijn vanwege ziekte of arbeidsongeschiktheid maakten in 2002 deel uit van het onbenut arbeidsaanbod.

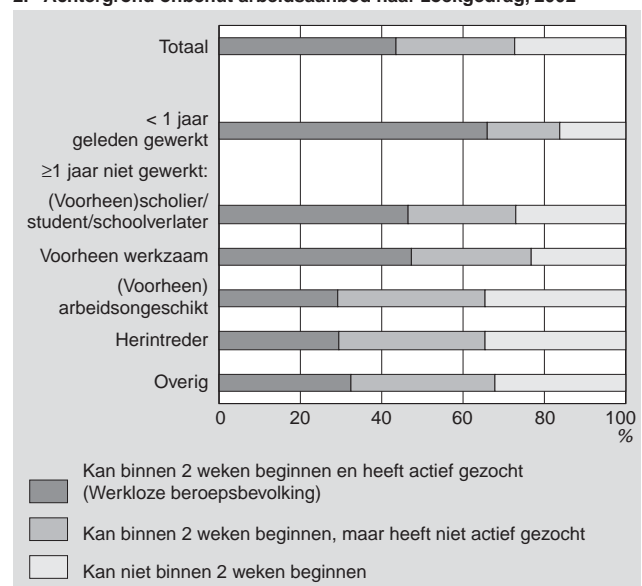
Staat 1
Achtergrond onbenut arbeidsaanbod, 15-64 jaar, 2002

	x 1 000
Wil werk van 12 uur of meer per week	695
<1 jaar geleden gewerkt	136
≥1 jaar niet gewerkt	
(Voorheen) scholier/student/schoolverlater	158
Voorheen werkzaam	108
(Voorheen) arbeidsongeschikt	71
Herintreder	145
Overig	77

4. Arbeidsverleden en zoekgedrag

Het arbeidsverleden van mensen die betaald werk willen, is van invloed op de mate waarin zij actief op zoek gaan naar werk. Hoe recenter het arbeidsverleden, hoe actiever er gezocht wordt. Van de werkwillenden die minder dan een jaar geleden nog een baan hadden, behoorde in 2002 twee derde tot de werkloze beroepsbevolking. Bij de andere groepen lag dit aandeel aanzienlijk lager. Bij herintreders en arbeidsongeschikten was in 2002 slechts 29 procent werkloos. Zij gaven relatief vaak aan niet op korte termijn te kunnen beginnen in een baan, maar hebben ook minder vaak gezocht naar werk.

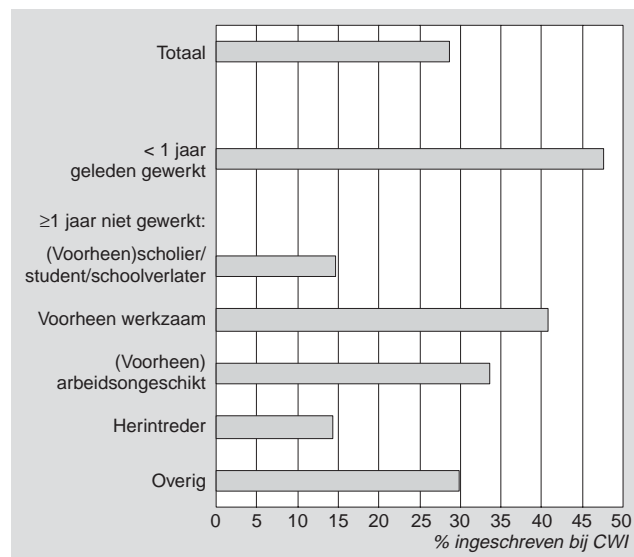
2. Achtergrond onbenut arbeidsaanbod naar zoekgedrag, 2002

Verder blijken er grote verschillen in de mate waarin gebruik gemaakt wordt van het Centrum voor Werk en Inkommen (CWI) om aan werk te komen. Herintreders en

schoolverlaters maken weinig gebruik van het CWI om aan een baan te komen. Slechts zo'n 15 procent van hen stond ingeschreven bij het CWI. In de overige groepen van het onbenut arbeidsaanbod staat een veel hoger percentage ingeschreven als werkzoekende bij het CWI. Van de mensen die recentelijk nog gewerkt hebben, staat bijvoorbeeld bijna de helft ingeschreven.

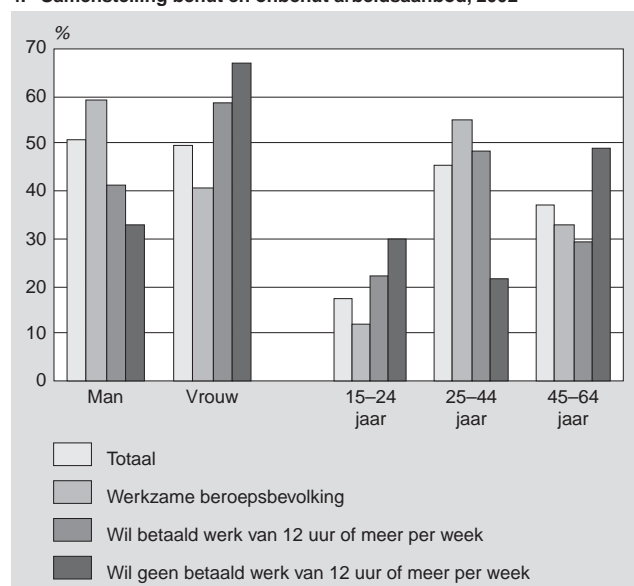
3. Achtergrond onbenut arbeidsaanbod naar inschrijving bij CWI, 2002

5. Onbenut arbeidsaanbod: vrouwen en jongeren

Door de verschillende achtergronden van de mensen is het onbenut arbeidsaanbod heterogeen van samenstelling. Deze groep is bijvoorbeeld divers qua geslacht en leeftijd. Binnen de werkwillenden zijn vrouwen overtegenwoordigd. Zo was in 2002 bijna 60 procent van hen vrouw. Ook jongeren zijn iets overtegenwoordigd in het onbenut arbeidsaanbod. Ouderen, daarentegen, zijn duidelijk onderverte-

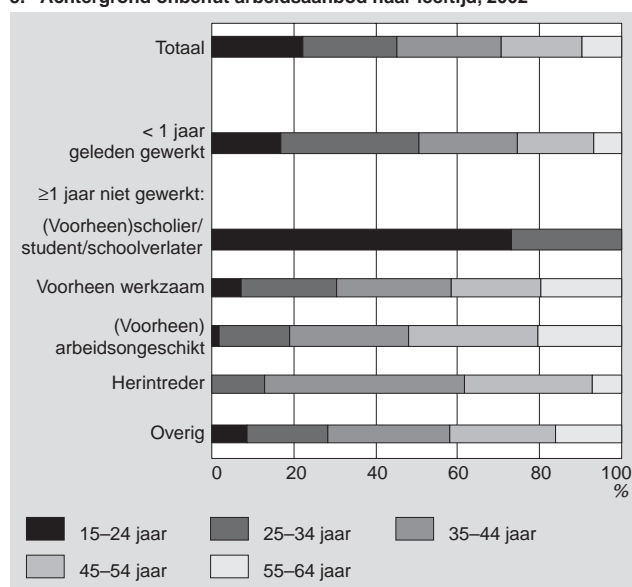
4. Samenstelling benut en onbenut arbeidsaanbod, 2002

genwoordigd. Zo bedroeg in 2002 het aandeel mensen van 45-64 jaar van de werkwillenden minder dan 30 procent tegenover 37 procent in de bevolking van 15-64 jaar.

Deze verschillen kunnen deels verklaard worden vanuit het arbeidsverleden van de werkwilligen. Zo bestaat een aanzienlijk deel van het onbenut arbeidsaanbod uit herintreders, dit zijn voornamelijk vrouwen. De (ex-)scholier/studenten en schoolverlaters zijn vanzelfsprekend vooral jongeren. Werkwillenden met recente werkervaring zijn geconcentreerd in de leeftijd van 25-34 jaar. Herintreders zijn vaak van middelbare leeftijd. Acht van de tien waren tussen de 34 en 55 jaar. Een relatief groot deel van de werkwillenden met minder recente werkervaring en arbeidsongeschikten zijn ouderen. Twee van de tien waren in 2002 in de leeftijd van 55-64 jaar tegenover slechts een van de tien binnen de gehele groep werkwillenden.

5. Achtergrond onbenut arbeidsaanbod naar leeftijd, 2002

Technische toelichting

De gegevens over het onbenut arbeidsaanbod zijn afkomstig uit de Enquête Beroepsbevolking (EBB) van het CBS. De EBB is een steekproefonderzoek onder personen die in Nederland wonen, met uitzondering van personen in inrichtingen, instellingen en tehuizen (institutionele bevolking). Voor de EBB wordt elk jaar een steekproef getrokken van ongeveer 1 procent van de Nederlandse bevolking.

In deze enquête worden gegevens verzameld over de arbeidsmarktpositie van mensen van 15 jaar en ouder. Ook worden vragen gesteld over het arbeidsmarktverleden. Er wordt gevraagd of de respondent eventueel een vroegere werkkring van twaalf uur of meer per week gedurende minimaal één jaar heeft gehad. Indien dat het geval is wordt gevraagd wanneer men met die werkkring gestopt is of minder dan twaalf uur is gaan werken. Tevens wordt gevraagd naar de redenen om te stoppen met de voorgaande baan.

Literatuur

Lucassen, S.C.H.H.L. (2004), Herintreders op de arbeidsmarkt. In Sociaal-economische Trends, tweede kwartaal 2004, Centraal Bureau voor de Statistiek.

Thijssen, J.G.J. (2000), Het onbenut arbeidsaanbod. In: Index 2000–7, Centraal Bureau voor de Statistiek.

Tabel 1
Binding met de arbeidsmarkt naar leeftijd en geslacht, 15–64 jaar, 2002

	Totaal	Leeftijd			Geslacht	
		15–24 jaar	25–44 jaar	45–64 jaar	Man	Vrouw
<i>x 1 000</i>						
Werkzame Beroepsbevolking	7 125	847	3 937	2 341	4 211	2 914
Wil betaald werk van 12 uur of meer per week	695	154	337	204	288	407
kan op korte termijn beginnen	506	120	232	153	228	278
afgelopen 4 weken gezocht (werkloze beroepsbevolking)	302	79	149	75	147	155
afgelopen 4 weken niet gezocht	203	42	83	78	80	123
wel afgelopen 6 maanden	55	13	25	18	26	32
niet afgelopen 6 maanden	148	28	59	61	54	91
vanwege weinig resultaat	48	5	14	29	24	31
overige redenen	100	23	45	31	30	61
kan niet op korte termijn beginnen	189	34	105	51	60	129
Wil geen betaald werk van 12 uur of meer per week	3 048	906	650	1 492	1 003	2 046
vanwege						
zorg voor gezin of huishouden	771	19	398	353	11	760
opleiding/studie	892	833	54	5	440	452
vut/hoge leeftijd	370	0	0	370	204	166
ziekte/arbeidsongeschiktheid	623	16	140	466	254	369
andere redenen	393	38	57	298	94	299
Totaal	10 868	1 907	4 923	4 038	5 501	5 367

Tabel 2
Onbenut arbeidsaanbod naar arbeidsverleden, 15–64 jaar, 2002

	Totaal	Leeftijd			Geslacht	
		15–24 jaar	25–44 jaar	45–64 jaar	Man	Vrouw
<i>x 1 000</i>						
Had een baan <3 maanden geleden	53	10	31	13	33	21
Had een baan 3–6 maanden geleden	39	6	23	9	21	18
Had een baan 6–12 maanden geleden	43	7	24	13	22	22
Had een baan 12–18 maanden geleden	33	5	18	10	17	16
Had een baan 18–24 maanden geleden	26	3	15	8	11	16
Had een baan 2–3 jaar geleden	28	3	16	10	11	18
Had een baan 3–4 jaar geleden	42	3	26	14	19	24
Had een baan 4–5 jaar geleden	25	2	15	9	10	16
Had een baan >5 jaar geleden	217	2	103	112	66	164
Heeft nooit een baan gehad	187	113	66	8	92	100
Totaal	695	154	337	204	302	414

Tabel 3
Onbenut arbeidsaanbod naar achtergrond en zoekgedrag (15–64 jaar), 2002

	Totaal	Wil betaald werk			
		kan op korte termijn beginnen			kan niet op korte termijn beginnen
		afgelopen 4 weken gezocht (werkloze beroepsbevolking)	afgelopen 4 weken niet gezocht		
<i>x 1 000</i>					
< 1 jaar geleden gewerkt	136	114	89	24	22
≥1 jaar niet gewerkt					
(Voorheen) scholier/student/schoolverlater	158	115	73	42	42
(Voorheen) werkzaam	108	83	51	32	25
(Voorheen) arbeidsongeschikt	71	46	21	26	24
Herintreder	145	95	43	52	50
Overig	77	52	25	27	25
Totaal	695	506	302	203	189